

עוד תניא שם בגמ' דאמרינן מתוך לענין מלאכת הצערה ובישול, דתניא המצשל גיד הנשה בחלב ציום טוב ואכלו לוקה חמש, לוקה משום מצשל גיד, ולוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מצשל צשר בחלב, ולוקה משום אוכל צשר בחלב, ולוקה משום הצערה. ובגמ' מוקמינן דקאי לבית שמאי, אבל לבית הלל דאית להו מתוך אזי אמרינן מתוך לגבי הצערה ובישול, עיי"ש.

ובן צמס' כתובות [ה] אמרינן צה"א דאסור לבעול בחולה בחילה בשבת משום חבלה, מ"מ ציום טוב מותר דמתוך שהותרה חצורה לצורך [אוכל נפש כגון שחיטה, רש"י] הותרה נמי שלא לצורך, עיי"ש.

ובבב"ב פסחים [ז] המוצא חמץ ציו"ט של פסח, אסור לשרפו ציו"ט, ובגמ', שמע מיניה לא אמרינן הואיל והותרה הצערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ובתוס' [ז] כתבו, דאי אמרינן מתוך שרי אע"ג דבעינן צורך היום קטת, הכא מה שמצער הוא צורך, ע"כ.

והמבואר צהדיא בגמ' דאמרינן מתוך במלאכות הולאה, בישול, ושחיטה.

וברמב"ם שמגדיר אלו מלאכות אסורות מהתורה ציום טוב ואלו מלאכות מותרות, כתב [ח] ...אסורים בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה וכו'. לוקה חוץ מן ההולאה מרשות לרשות וההצערה שמתוך שהותרה הולאה ציום טוב לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה וכו', ושאר מלאכות כל שיש צורך אכילה מותר כגון שחיטה ואפיה ולישה

וכיוצא בהן, וכל שאין בהן צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה וצנין וכיוצא בהן, עכ"ל. ובמגיד משנה פירש דעת הרמב"ם וז"ל, כל מלאכה שחייבין עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לצורך אכילה, אם עשה אותה ציום טוב לוקה, חוץ מן ההולאה וההצערה שאע"פ שאינן לצורך אכילה אינו לוקה ואפילו עשאו שלא לצורך אכילה. ופירוש מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושחיה, וא"כ היה מן הדין שיהיו הצערה והולאה נאסרין כמו כתיבה ואריגה, אלא שמתוך שהותרו לצורך אכילה הותרו שלא לצורך, ונראה טעם לשני אלו, ההולאה לפי שהיא באוכל ומשקה ואע"פ שהיא [גם] בדברים אחרים אמרינן מתוך, והצערה אע"פ שאינה באוכלין ומשקין כתיב לא תצערו אש וגו' ציום השבת - בשבת הוא דאסיר הא ציום טוב שרי וכו', אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון הכתיבה וההריסה והאריגה והצנין אפילו, עשאו לאכילה לוקה כמו שיתבאר [ט] ושם צישל לגויים או לצורך חול אינו לוקה, עיי"ש.

ודברי המגיד משנה הוצאו צביאור הגר"א [י].

והב"ח [יא] הקשה ע"ד הרמב"ם דמאי איריא הולאה והצערה, הרי כל שאר מלאכות נמי הותרו צמתוך לבית הלל, כדאיתא לענין שחיטת עולת נדבה [יב], ובכתובות [יג] שרינן חצורה ציו"ט צמתוך, ופשיטא דהכי נמי בכל שאר מלאכות, שהרי כולן היו בכלל לא תעשו כל מלאכה והותרו לצורך אוכל נפש, ומתוך שהותרו לצורך

שער הציון

[ה] ז' ע"א: [ז] ה' ע"א וע"ב: [ז] ד"ה לא אמרינן: [ח] שם פרק א', הל' א': [ט] פרק א' הל' ט"ו: [י] ס"י תל"ה סעיף א': [יא] שם סעיף ב': [יב] צילה י"ב ע"א: [יג] כתובות ז' ע"א:

הותרו נמי שלא לצורך, ואפילו בנפל ציתו
כתבו התוס' [ד'] דמדינא הוה שרי לצנות
דמתוך שהותר צנין לצורך אוכל נפש דמגבן
הו' משום בונה הותרה נמי שלא לצורך אלא
דאסור מדרבנן וכו'. והוסיף צ"ח עוד
להקשות דבפרט להרמז"ס שמחיר דבר
תורה אפילו אינו לצורך כלל מדין מתוך,
עדיין הקושיא במקומה עומדת למה נקט
צלשונו הוצאה והצעה דדמי להו כגון
שחיטה ואפיה ובישול וכו'.

וזה ודאי דאין להקשות גברא אגברא,
דשיטת התוס' להתיר מדאורייתא
משום מתוך אף צניה בשבת, ואין זה דעת
הרמז"ס, דאין מתוך מתיר רק מלאכות שיש
להם שייכות לאוכל נפש.

ועדיין צריך תלמוד היאך מיישב הרמז"ס
את סוגית הגמ' דלצית הלל מותר
לשחוט עולת נדבה ציום טוב, משום מתוך
כמבואר בגמ', אלא"כ נימא דמלאכה הנעשית
באוכל עצמו אמרינן דהו' מתוך אף אם
המלאכה אינה נעשית לצורך אכילה.

ובן מבואר בגמ' דאמרינן מתוך לגבי מלאכה
בישול במבשל גיד הנשה.

ועוד מבואר בגמ' בהדיא דאמרינן מתוך

לצית הלל ומותר לבעול בתולה בתחילה
ציום טוב וכשם שהותרה חצורה לצורך
[שחיטה] הותרה נמי שלא לצורך. והרי
להרמז"ס לא אמרינן מתוך אלא בהוצאה
והצעה.

סוף דבר:

אם כונת הרמז"ס להתיר במתוך רק מלאכה
הוצאה והצעה, א"כ אין להתיר משום
מתוך כגון במלאכת צורר לצרור בגדים או
כלים. ואם כביאור המגיד משנה, יש להתיר
גם בצורר בגדים וכלים כיון דצורר שייך
באוכלין. ועיין צ"ח [ט] שליין הימר מתוך
בהוצאה והצעה ושחיטה ואפיה ובישול
וציאר שהם מלאכות השייכות לאוכל נפש.
והיינו שליין רק מלאכות המפורשות בגמ'
שיש בהם הימר דמתוך, ואפשר כיון שלא
נתבאר בהדיא שיש הימר "מתוך" גם בשאר
מלאכות. וי"ע.

והנפ"מ בזה אם יש להתיר לצרור כלים או
בגדים משום מתוך שהותרה

ברירת אוכלין ציום טוב [טז].

וע"ע לקמן בענין "מתוך" במלאכת הוצאה
וע"ע לקמן פרק ו' עמ' ע"ב.

שער הציון

[ד'] שבת נ"ה ע"א ד"ה והרודה: [טז] סי' תקי"א ס"ק א': [טז] ובעצם התירא דמתוך שהותרה,
ראינו לציין מה שכתב בפני יהושע [בינה י"ב ע"א, ד"ה בגמ' דאי צ"ה] וז"ל, תחילה ראוי לבאר הא דאמרו
רבנן מתוך שהותרה מנא ליה, והיכא רמיזא באורייתא, כבר כתב מ"ו בספר מג"ש דנפקא להו מדכתיב אף
אשר יעשה לכל נפש וא"כ פשטא דקרא הכי הוא דאומן המלאכות דשייכי באוכל נפש הוא לבדו יעשה לכם
והותרו לגמרי וכו', עכ"ל. ומצינו בראשונים ג"כ בענין זה, וביניהם בשיטה מקובצת [כתובות ז' ע"א]
מהראב"ד וז"ל, מיהו האי קושיא מתוך מנא לן, ומנין לו להתיר אלא מה שהתירו הכתוב כל שיש בו צורך
אכילה ממש, ונראה מדכתיב לכם ומשמע לכל לרכיכם, עכ"ל. ובספר יראים [סי' ד"ש [קי"ג]] וז"ל, ...ולאו
דוקא אוכל נפש התיר הכתוב, אלא אפילו כל הנאת הנפש כדתן בבינה [כ"א ע"ב] לא יחס אדם חמין לרגליו
אלא"כ ראויין לשמיה וצית הלל מתירין וכו'. ומלאכת מנא מתוך שהיא הנאת נשמה מותרת כדתן אין מוציאין
את הקטן וצית הלל מתירין. פירוש: קטן למולו, ומסקינן טעמא דצית הלל משום שהותרה הוצאה לצורך הותרה
נמי שלא לצורך הנאת הגוף אף שיהיה להנאת הנשמה. ופירוש מתוך, מתוך אותו מקרא עצמו שאתה למד
הימר הנאת הגוף אתה למד הימר הנאת הנשמה, דאף אשר יאכל לכל נפש כתיב שיהיה שוה לכל נפש, וכל
הגוף נקרא נפש וכו', עכ"ל: